

ZEMSKÝ ARCHIV V OPAVĚ – STÁTNI OKRESNÍ ARCHIV ŠUMPERK

Základní charakteristika archivu:

O snaze založit v Šumperku okresní archiv se poprvé dovídáme ze zápisů rady okresního národního výboru z roku 1947. Záměr se podařilo realizovat již o rok později; šumperský okresní archiv tehdy představoval jedinou instituci svého druhu na území severní Moravy. Sídli ve dvou místnostech šumperského (bývalého žerotínského) zámku, kde byl do té doby uložen archiv města Šumperka. Vydáním vládního nařízení č. 29/1954 Sb. se šumperský okresní archiv stal součástí celorepublikové sítě státních archivů. O čtyři roky později archiv získal vlastní budovu v Kladské ulici (dnešní tzv. Geschaderův dům).

Další směřování archivu výrazně ovlivnila změna územní organizace. Když v roce 1960 nabyl platnosti zákon o územním členění státu (č. 36/1960 Sb.), došlo k rozšíření působnosti šumperského archivu i na bývalé okresy Zábřeh a Jeseník. Tamní zrušené archivy se staly jeho pobočkami.

Bez ohledu na stále vzrůstající objem spravovaných písemností se zhoršoval technický stav budov, které archiv užíval. V důsledku havarijního stavu byl roku 1984 uzavřen objekt archivu v Kladské ulici. Archiválie byly přemístěny do sedmi náhradních depozitářů mimo město Šumperk. Již v roce 1985 byla zahájena výstavba účelové budovy na ulici Bratří Čapků. (Jednalo se o první archivní účelovou budovu na Moravě.) Kapacita dokončeného objektu se však záhy ukázala jako nedostačující. Dokumenty uložené v archivu bylo dále nutné částečně deponovat v jiných objektech, studovna skýtala pouze dvě místa pro badatele. Proto byly v srpnu roku 1995 zahájeny práce na přestavbě a přístavbě Státního okresního archivu Šumperk. V dubnu roku 1998 byla stavba dokončena a předána do užívání. Nový objekt, který disponuje úložnou kapacitou 7500 běžných metrů a poskytuje devět míst pro badatele, slouží v nezměněné podobě do současnosti.

V roce 1996 byl obnoven okres Jeseník. V souvislosti s touto změnou přestal být jesenícký archiv pobočkou Státního okresního archivu Šumperk, a stal se samostatným okresním archivem. Významným mezníkem v dalším působení šumperského archivu byl rok 2002. V důsledku územněsprávních reforem, které přinesly mimo jiné zrušení okresních úřadů, se stal Státní okresní archiv Šumperk organizačním článkem Zemského archivu v Opavě.

Základním posláním Státního okresního archivu Šumperk je péče o uložené archiválie a zajištění jejich zpřístupňování badatelům. Archiv dále kontroluje výkon spisové služby u organizačních složek státu s působností okresu nebo obcí, u orgánů územních samosprávních celků, provádí výběr archiválií ve skartačním řízení a mimo skartační řízení. V současné době spravuje Státní okresní ar-

chiv Šumperk 1922 fondů o celkovém rozsahu 3170 běžných metrů. V depozitářích jsou tak uloženy dokumenty z fondů měst a obcí, cechů, písemnosti farních a děkanských úřadů, spolků, družstev, škol, okresních úřadů, ale i tzv. osobní fondy. Mimo to archiv spravuje několik sbírek, např. Sbirku katastrálních map či Sbirku historicko-dokumentační, která je hojně využívána především pro výstavní účely. Součástí archivu je i knihovna, budovaná již od roku 1958, jež obsahuje odbornou literaturu k českým, světovým, ale zejména pak k regionálním dějinám, pomocným vědám historickým a archivnictví, dále řadu periodik, vázaných novin či diplomových prací, jež vznikly na základě studia dokumentů uložených v archivu; v knihovně se rovněž nachází řada edičních zpracování historických pramenů. Samostatnou část tvoří knihovna z pozůstalosti vojáka, folkloristy a sběratele lidových písní Bohuslava Indry s více než tisícem svazků a knihovny jednotlivých far s mnohými vzácnými tisky.

Základní charakteristika fondů k dějinám Lichtenštejnů:

Řada měst a obcí, které dnes spadají do působnosti Státního okresního archivu Šumperk, tvořila součást rodového majetku Lichtenštejnů. Poprvé se s tímto šlechtickým rodem setkáváme na sklonku 16. století, kdy Karel z Lichtenštejna získává po vymření Boskoviců po meči úsovské panství díky sňatku s Annou Černoohorskou z Boskovic. Další rozšiřování rodového dominia je spojeno s již zmiňovaným zakladatelem knížecího rodu, Karlem I. z Lichtenštejna. V době stavovského povstání stál věrně na straně císaře Ferdinanda II., za což byl odměněn rozsáhlými statky konfiskovanými odbojným příslušníkům stavovské obce. Roku 1622 tak získal bludovské, kolštejnské, zábřežské a rudské panství, ke kterému byly připojeny statky Šilperk (dnešní Štítý), Bohdíkov, Bartoňov a Temenice. Pro účast na stavovském povstání stihl stejný osud i město Šumperk, které ztratilo privilegium císaře Ferdinanda I. z roku 1562, jímž bylo prohlášeno za město královské komory, včetně jiných výsad a svobod, a bylo svěřeno do opatrování Kar-

lu I. z Lichtenštejna; pod správou knížecího rodu zůstalo až do roku 1848. Od roku 1802 drželi Lichtenštejnové rovněž zámek Velké Losiny. V roce 1945 jim byl na základě dekretu prezidenta republiky č. 12/45 Sb. majetek zkonfiskován.

Písemnosti panství (velkostatků), která byla v držení rodu Lichtenštejnů, jsou dnes uloženy v olomoucké pobočce Zemského archivu v Opavě. Dokumenty deponované ve Státním okresním archivu Šumperk, jež mohou badatelé využívat, mají převážně úřední charakter; jedná se víceméně o jednotliviny roztroušené zejména po fondech měst a obcí, které spadaly pod lichtenštejnskou správu. Dokladem budiž listina Aloise Josefa z Lichtenštejna z roku 1802, kterou potvrdil obci Pusté Žibřidovice někdejší výsady týkající se roboty. Kromě poměrně bohatého listinného materiálu, který je součástí fondů Archiv města Staré Město, Archiv města Šumperk, Archiv města Zábřeh a fondů dalších obcí (Branná, Pusté Žibřidovice aj.), je ve Státním okresním archivu Šumperk uložena různá korespondence (žádosti a stížnosti) adresovaná lichtenštejnským úředníkům. Za zmínku rovněž stojí početné plány a skici knížecích honiteb, jež jsou součástí fondu Okresní úřad Šumperk – I. V depozitářích šumperského archivu nenajdeme prakticky žádné dokumenty osobního charakteru, které by se vázaly k působení Lichtenštejnů. Výjimku představují pouze memoáry lichtenštejnského velkolosinského zahradníka Franze Slabého, sepsané na počátku 20. století, které zachycují události od roku 1802; paměti jsou součástí Sbirky historicko-dokumentační. Zajímavý je bezesporu i zápis z roku 1880 týkající se exhumace a následného pohřbení Lichtenštejnů z fondu Archiv obce Velké

Losiny. Součástí fondů okresních a místních národních výborů jsou písemnosti, které obsahují informace o konfiskaci lichtenštejnského majetku v roce 1945.

Přehled fondů s lichtenštejnskou tematikou:

Archiv města Staré Město 1437–1945 (1946)

Archiv města Štítý 1521–1945

Archiv města Šumperk (1402) 1419–1945 (1947)

Archiv města Zábřeh 1411–1945 (1967)

Archiv obce Bludov 1565–1945 (1947)

Archiv obce Branná /1560/–1945

Archiv obce Úsov 1547–1945 (1946)

Okresní úřad Šumperk – I. (1786) 1850–1939 (1948)

Okresní úřad Zábřeh (1726) 1850–1938 (1953)

Sbírka historicko-dokumentační 1784–2004

Literatura:

Jan BŘEZINA, Vlastivěda moravská II. Místopis. Šumperský okres, Staroměstský okres, Vízmberský okres, Brno 1932.

Jan BŘEZINA, Zábřežsko v období feudalismu do roku 1848, Ostrava 1963.

Ladislav HOSÁK, Historický místopis země moravskoslezské, Praha 2004 (reprint 1. vyd., Praha 1938).

Pavel JURÍK, Moravská dominia Liechtensteinů a Dietrichsteinů, Praha 2009.

Miloš MELZER – Jindřich SCHULZ a kol., Vlastivěda šumperského okresu, Šumperk 1993.

Kontakty:

Adresa: Státní okresní archiv Šumperk

Bří Čapků 35

787 01 Šumperk

Telefon: +420 583 212 248

E-mail: podatelna@su.archives.cz

ID datové schránky: yzmaix7

www: <http://www.archives.cz/zao/sumperk/index.php>

*Listina Karla Eusebia z Lichtenštejna pro Šumperk, 25. ledna 1633
Orig. pergamen, německy, 65,5x42 cm, na točené šňůře přivěšená pečeť v dřevěném pouzdře
SOKA Šumperk, Archiv města Šumperk, inv. č. 49.*

Úřední hodiny: Pondělí 8:00 – 17:00

Středa 8:00 – 17:00

Provozní doba badatelny: Pondělí 8:00 – 17:00

Středa 8:00 – 17:00

Čtvrtek zavřeno

Úterý, pátek po předchozí domluvě

Materiál připravil Mgr. Ladislav Míča, Ph. D.